

Безпалова Ольга Ігорівна, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративної діяльності ОВС факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ

ВЗАЄМОДІЯ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Останнім часом у світі спостерігається підвищення рівня злочинності, набуття нею нових рис та форм, що є результатом глобалізаційних процесів, які притаманні усім країнам. Зростання ролі та значення Європейського Союзу в Європі та всьому світі викликано істотним збільшенням сучасних викликів і загроз належному функціонуванню усіх сфер життєдіяльності суспільства. До числа таких загроз належать, зокрема: поширення зброї масового ураження; транснаціональна організована злочинність; нелегальна міграція; ескалація міждержавних і громадянських конфліктів; стрімке поширення тероризму; збільшення випадків незаконного транспортування зброї та наркотичних речовин тощо. Зазначені загрози стають дедалі інтенсивнішими, охоплюють нові регіони і держави. Отже, саме злочинність є тим чинником, що загрожує глобальній міжнародній стабільності, негативно позначається на безпековому середовищі будь-якої держави та здійснює безпосередній вплив на стан захищеності основних прав і свобод людини. Зважаючи на викладене вище одним із пріоритетних напрямів діяльності Європейського Союзу є створення для усіх держав-членів спільного простору юстиції, свободи та безпеки, в рамках якого мають вирішуватися існуючі проблеми у правоохоронній сфері шляхом розробки дієвого механізму протидії злочинності та мінімізації її негативних виявів.

Надійною гарантією належного функціонування європейського простору юстиції, свободи та безпеки є забезпечення необхідного рівня правопорядку не лише на території кожної держави – члена Європейського Союзу та усієї міжнародної організації в цілому, а й на прилеглих до неї територіях. Таким чином, характерною відзнакою спільного простору юстиції, свободи та безпеки є

необхідність забезпечення гармонійного поєднання двох його аспектів: зовнішнього та внутрішнього. Зрозуміло, що внутрішній аспект цього простору передбачає об'єднання зусиль правоохоронних органів держав – членів Європейського Союзу на забезпечення внутрішньої безпеки та підтримання правопорядку на території усього Співтовариства, створення низки спеціалізованих органів (інституцій), діяльність яких має бути спрямована на сприяння роботі національних правоохоронних органів.

Стосовно ж зовнішнього аспекту зазначимо, що держави – члени ЄС мають спільні кордони з державами, які не входять до складу цієї міжнародної організації. У зв'язку з цим важливого значення набуває налагодження ефективного співробітництва ЄС (як його окремих інституцій, так і відповідних національних правоохоронних органів) із сусідніми країнами у правоохоронній сфері. Це дозволить забезпечити більш сталий рівень безпеки та правопорядку на території ЄС, а також розширити його далеко за межі Співтовариства, що уможливить створення загальноєвропейського простору безпеки та правопорядку.

Україна є однією із країн, що мають спільний кордон з державами – членами ЄС. Отже, зважаючи на курс України на європейську інтеграцію, важливого значення набуває посилення співробітництва між ЄС та Україною у сфері юстиції, свободи та безпеки. Таким чином, у контексті необхідності забезпечення безпеки людини на загальнодержавному рівні та з огляду на важливість мінімізації кількості загроз міжнародній безпеці, сьогодні пріоритетного значення набуває інтеграція України у глобальний безпековий простір, налагодження ефективного міжнародного, регіонального та двостороннього співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю. Звісно, це вимагає розроблення дієвих управлінських механізмів, впровадження яких дозволить нейтралізувати або пом'якшити негативні впливи, що зумовлюють зростання та трансформацію злочинності, розробити та реалізувати комплексні заходи, спрямовані на забезпечення безпеки людини, створення необхідних умов для реалізації її права і свобод.

Зважаючи на євроінтеграційні прагнення України та обраний курс на реформування правоохоронних органів відповідно до європейської моделі

важливим механізмом протидії злочинності є налагодження конструктивної співпраці між ЄС та Україною у правоохоронній сфері. Розбудова належної моделі такої співпраці дозволить усунути причини та умови, що сприяють розвитку злочинності, забезпечити при цьому ефективний захист прав та свобод людини і громадянина на території всього європейського правоохоронного простору.

Метою взаємодії правоохоронних органів ЄС та України в умовах глобалізації злочинності має стати зміцнення міжнародного співробітництва у правоохоронній сфері, формування нових та вдосконалення існуючих форм і методів протидії злочинності, мінімізація негативних наслідків найбільш небезпечних злочинів, розроблення та реалізація системних заходів, спрямованих на запобігання виникненню загроз належному забезпеченню правопорядку, громадської безпеки, прав і свобод людини і громадянина.

Аналіз основних здобутків, які останнім часом були досягнуті Україною у сфері юстиції, свободи та безпеки у рамках налагодження співробітництва з Європейським Союзом (зокрема активізація діяльності щодо лібералізації візового режиму для України, посилення боротьби з корупцією, боротьби з легалізацією (відмиванням) коштів та фінансуванням тероризму, удосконалення системи захисту персональних даних, міграції, притулку та управління кордонами, вироблення сучасних механізмів використання на належному рівні міграційних процесів та мінімізації негативного впливу міграції), дозволив дійти висновку, що протягом останніх років ЄС почав активно співпрацювати з державами, що не входять до числа його членів (однією з таких держав є Україна), свідченням чого є численні двосторонні програмні акти, норми яких мають як рекомендаційні, так і обов'язкові для виконання приписи.

У даному контексті необхідно звернути увагу на такі стратегічні завдання, що мають в обов'язковому порядку вирішуватися під час організації взаємодії Європейського Союзу та України у сфері захисту прав людини:

- створення умов для інтеграції України в єдиний європейський правоохоронний простір;

- посилення інституційних можливостей ЄС та України у сфері юстиції, свободи та безпеки;

- розвиток регіонального співробітництва України з державами – членами ЄС у правоохоронній сфері, у ході якого мають розроблятися та реалізовуватися заходи щодо протидії окремим видам злочинів, притаманним певним прикордонним регіонам. Це створить додаткові міжнародно-правові та організаційні гарантії підтримання безпеки в Європі;

- розширення участі України у безпекових програмах, що здійснюються в рамках ініціативи Європейського Союзу «Східне партнерство», присвячених забезпеченню правопорядку, громадської безпеки, прав і свобод людини і громадянина;

- розширення діалогу з питань протидії новим викликам і загрозам безпеці, пошук спільних підходів до формування нової загальноєвропейської системи колективної безпеки;

- оцінювання реальних масштабів злочинності, обговорення ключових статистичних даних та інформації щодо стану злочинності, за результатами чого можливе розроблення та планування відповідних заходів, спрямованих на реалізацію єдиної політики у правоохоронній сфері, зокрема у сфері протидії торгівлі людьми;

- розроблення програм спільного спеціалізованого навчання працівників правоохоронних органів ЄС та України, основним призначенням яких має стати обмін передовим досвідом, посилення співробітництва та вдосконалення співпраці між підрозділами на спільному кордоні;

- посилення належного врядування та боротьба проти корупції;

- подальша участь України в міжнародних миротворчих операціях, антитерористичній діяльності, багатосторонніх заходах щодо протидії глобальним і регіональним викликам та загрозам з урахуванням інтересів України;

- проведення спільних інформаційних профілактичних кампаній, спрямованих на правову освіту населення, ознайомлення з основними загрозами

правопорядку, громадській безпеці, а також шляхами їх усунення або мінімізації негативних наслідків;

- надання необхідної допомоги особам, що постраждали в результаті вчинення злочинів, та свідкам злочинів, тобто створення та реалізація необхідних гарантій забезпечення прав, свобод та законних інтересів зазначених осіб;

- використання сучасних інформаційних та комунікаційних технологій, в першу чергу, у сфері боротьби з кіберзлочинністю, дитячою порнографією тощо.

Ефективне виконання наведених вище завдань можливе за умови активізації зусиль щодо оновлення договірно-правової бази відносин Європейського Союзу з Україною, вдосконалення нормативно-правової бази співробітництва правоохоронних органів ЄС та України, імплементації положень спільних нормативно-правових актів у національне законодавство.

Підсумовуючи викладене вище вважаємо, що особливу увагу слід приділяти запровадженню практики контролю якості співробітництва України та ЄС у правоохоронній сфері, що дозволить своєчасно виявити недоліки та прорахунки в організації такого співробітництва, виробити рекомендації щодо підвищення його ефективності та дотримання графіку заходів і процедур у цьому напрямку. У даному контексті важливого значення набуває здійснення моніторингу співробітництва, який повинен проводитися як державними органами, так і неурядовими (на замовлення держави), що дозволить забезпечити максимально достовірний результат.